

СТУДЕНТИ З ГАЛИЧА У КРАКІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В XV СТОРІЧЧІ

Стаття присвячена чотирьом студентам з Галича, котрі навчалися у Краківському університеті в XV сторіччі. Їхню ідентифікацію ускладнює лаконічність повідомлень університетської метрики. Для порівняння репрезентації студентів з Галицької землі використано документальні свідчення про вихідців з Галича та Львова.

Ключові слова: *Краківський університет, Галич, Львів, Краків, студенти, навчання.*

Дослідження етнічного й соціального походження студентів Краківського університету (з 1817 р. – Ягеллонський університет) уможливило видання 1849 р. Юзефа Мучковського (*Jozef Muczkowski*) «Ухвал та книги промоцій філософського фаху студентів Ягеллонського університету 1402–1849 рр.» («*Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate Studiosorum Jagiellonica ab anno 1402 ad annum 1849*»). Відтоді чимало написали про походження та/або подальшу наукову кар'єру краківських студентів, зокрема Генрик Барич (*Henryk Barycz*)¹, Адам Фастнах (*Adam Fastnacht*)², Марія Карплуківна (*Maria Karplukówna*)³, Мечислав Марковський

¹Barycz H. Ślęzacy na Uniwersytecie Jagiellońskim od XV do XVIII w. / H. Barycz. – Katowice, 1938.

²Fastnacht A. Pochodzenie społeczne studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego z diecezji przemyskiej w latach 1400–1642 / A. Fastnach // Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. – 1957. – Т. 5. – S. 215–226.

³Karplukówna M. Przynależność terytorialna studentów i profesorów Akademii Krakowskiej z lat 1511–1530 / M. Karplukówna. – Kraków, 1956. – Seria : Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Filologia. – № 2 : Prace Językoznawcze.

(*Mieczyslaw Markowski*)⁴ та ін. Звісно, фахової літератури до теми значно більше. Ця коротка розвідка передбачає з'ясувати долю кількох студентів – вихідців з Галича.

Один із найстаріших середньовічних центральноєвропейських університетів виник 12 травня 1364 р. внаслідок того, що король Казимир III видав фундаційний акт. Новостворений навчальний заклад складався з трьох факультетів. Найбільшим був факультет права, якому належало п'ять кафедр римського і три – канонічного права. Медичний факультет мав дві кафедри, а факультет вільних мистецтв (*artes liberales*) – одну. Однак після смерті 1370 р. короля-фундатора університет занепав і лише 1400 р., за заповітом королеви Ядвіги з династії Анжу, відновив свою діяльність. XV сторіччя стало періодом розквіту університету. Тут особливо розвивалися правничі, математичні та астрономічні науки (досить згадати, що в 1491–1495 рр. у його стінах навчався Миколай Коперник)⁵.

З того часу зберігся доволі багатий корпус джерел, завдяки якому можна відповісти на численні запитання, пов'язані з життям, навчанням і дозвіллям тогочасного студентства Кракова. Головно йдеться про університетські метрики, куди студенти-вступники вносили різноманітні записи, а також вказували суми оплати за навчання⁶; книжки студентів-випускників факультету мистецтв⁷, різні університетські постанови⁸ й акти ректорського суду⁹. Відомий також університетський дипломатичний

⁴Бібліографія праць М. Маяковського відображена в: *Acta Mediaevalia*. – 2009. – Т. 22. – S. 31–92.

⁵Серед присвяченої історії Краківському університетові літератури варті уваги праці: *Morawski K. Historia Uniwersytetu Krakowskiego / K. Morawski*. – Kraków, 1900. – Т. 1.; *Barycz H. Szkice z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego / H. Barycz*. – Kraków, 1933; *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w l. 1364–1764. / [red. K. Lepszy]*. – Kraków, 1964. – Т. 1; *Stopka K. Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego / K. Stopka, A. Banach, J. Dybiec*. – Kraków, 2000 та ін.

⁶*Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508 / [wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska et al.]*. – Kraków, 2004. – Т. 1–2.

⁷*Najstarsza księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1402–1541 / [wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska et al.]*. – Warszawa, 2011.

⁸*Najstarsza księga promocji*.

⁹*Acta rectoralia almae Universitatis studii Cracoviensis inde ab anno MCCCCLXIX / [ed. W. Wisłocki]*. – Cracoviae, 1893–1897. – Т. 1 : 1469–1537.

кодекс¹⁰. Загалом верифікація цих джерел дозволяє впродовж 1438–1493 рр. ідентифікувати серед студентів Краківського університету чотирьох галицьких студентів.

Перший документально засвідчений студент з Галича записався на навчання до Краківського університету в літньому семестрі 1438 р., за часів другого ректорату Дзерслава з Боримова (*Dzierslaw z Borzymowa*). Звали його Бенедиктом з Галича, сином Петра (38e/016), котрий повністю вніс суму оплати¹¹. Слід зазначити, що в метриці вказували тільки ім'я, патронім (ім'я, по батькові), місце походження студента та розмір його оплати. Це, на жаль, часто ускладнює ідентифікацію осіб, бо в університетській документації не вказували прізвищ, які тоді лише починали з'являтися. Розмір оплати за вступ на навчання становив 8 грошів, але доволі часто його зменшували з огляду на фінансову спроможність студента.

В літньому семестрі 1483 р., під час третього ректорату Яна з Латошина (*Jan z Latoszynda*), записався на навчання Ян з Галича, син Миколи. Він заплатив тільки половину від потрібної суми — 4 гроші (83e/117)¹².

В часи ректорату Яна зі Станішевиць (*Jan ze Staniszewic*) в літньому семестрі 1493 р. навчатися в Кракові забажав Єжи (Юрій), син Томи з Галича, котрий теж заплатив тільки половину, 4 гроші (93e/106)¹³.

Всі троє студентів були записані на факультет вільних мистецтв, де розпочинали навчання і після закінчення могли продовжувати вивчення права, теології чи медицини. На жаль, невідомо, чи Бенедикт, Ян та Єжи (Юрій) закінчили навчання зі ступенем бакалавра вільних мистецтв, бо книга випускників їхніх імен не нотує. Не виключено, що ці особи могли покинути навчання або й навіть померти під час нього.

Більше відомо тільки про Павла з Галича, сина Добеслава, який, заплативши 5 грошів, записався до університетської метрики на навчання в зимовому семестрі 1486 р. (86h/227)¹⁴. Студент навчався у Кракові п'ять років і в зимовому семестрі 1492 р., під час деканства Станіслава

¹⁰ Codex diplomaticus Universitatis studii generalis Cracoviensis continet privilegia et documenta, quae res gestas Academiae eiusque beneficia illustrant / [ed. F. K. Skobel]. – Cracoviae, 1870–1900. – P. 1–5.

¹¹ Metryka Uniwersytetu Krakowskiego. – T. 1. – S. 187.

¹² Ibidem. – S. 430.

¹³ Ibidem. – S. 510.

¹⁴ Ibidem. – S. 458.

Бєли (*Stanislaw Biela*), отримав ступінь бакалавра вільних мистецтв (92/72В)¹⁵. На жаль, не знаємо про його дальший науковий шлях та, зокрема, спробу здобути ступінь магістра. Не виключено, що він міг провести наступні семестри в якомусь іншому європейському університеті.

З Галича до Краківського університету вступали не надто заможні студенти, бо тільки Бенедикт зумів заплатити весь вступний внесок, Ян та Єжи (Юрій) заплатили тільки половину суми, а Павло вніс 5 грошів. Зі значною ймовірністю напередодні вступу всі абітурієнти мали б закінчити парафіяльну школу в Галичі або кафедральну школу у Львові. Можливо, в майбутньому з'явиться можливість ґрунтовнішої ідентифікації цих осіб.

Нижче для порівняння наводимо власні підрахунки кількості студентів –вихідців з Галича та Львова, записаних на навчання до Краківського університету в XV сторіччі та таких, що закінчили його зі ступенем бакалавра вільних мистецтв.

Таблиця

Порівняння числа студентів з Галича і зі Львова

	Галич	Львів
Кількість студентів, що записалися на навчання в XV ст.	4	81
Кількість студентів, що отримали ступінь бакалавра в XV ст.	1	36

Хоча диспропорція у показниках вражає і питання про ймовірно більшу кількість студентів з історичної Галицької землі у Кракові залишається відкритим, цілком імовірно, що їх все-таки було не надто багато. Саме місто Галич у XV ст. втратило колишнє значення і блиск. Наприклад, 1412 р. резиденцію римо-католицької митрополії перенесено до Львова, а відповідно група осіб, зацікавлених навчанням, об'єктивно мусила зосереджуватися навколо архієпископської курії в новому осередку.

¹⁵ Najstarsza księga promocji. – S. 89.

Зрештою, багато студентів, котрі отримали священничі свячення завдяки університетській освіті, отримували канонії в капітулах. У Галичі натомість капітули не було, і це прямо чи опосередковано також впливало на рівень заохочення містян надалі випробовувати себе в нелегких і недешевих університетських студіях.

Впадає в очі також диспропорція між кількістю записаних на навчання студентів і тими, хто його закінчив зі ступенем бакалавра вільних мистецтв. Як бачимо, більшість з різноманітних (переважно незадокументованих) причин покидала навчання. Отже 25% студентів – вихідців з Галича здобули ступінь бакалавра, а зі Львова – 44,44%.

Втім опрацьовані джерела, на сторінках яких репрезентовані студенти Краківського університету з Галича, доволі фрагментарні. Можливо, шляхом залучення додаткових, досі не опублікованих свідчень виникне можливість докладніше реконструювати не тільки їхнє життя, навчання та дозвілля у польській столиці, а й персоніфікувати інших спраглих до науки і знань вихідців із колишнього, відомого на всю Європу князівського осередку та знаменитого митрополичого центру.

*Переклад з польської Сергія Дубчака
(Івано-Франківськ, Україна)*

Martin Klemensky (Krakow, Poland)

Students from Halych at Krakow university in the xv century

The article is devoted to four students from Halych who studied at the University of Krakow in the XV century. The brevity of the reports of the university metric makes their identification more difficult. To compare the representation of students from the Halych land, the documentary records of natives from Halych and Lviv was used.

Key words: *Krakow University, Halych, Lviv, Krakow, students, training.*